

Igazságosság, természetjog, új emancipáció – A zsidó kisebbségi jogok Junger József (1911–1945) értelmezésében¹

Justice, Natural Law, New Emancipation – Jewish Minority Rights in the Interpretation of József Junger (1911–1945)

The draft of Act IV of 1939 on the public and economic restrictions of Jews declared Jews in Hungary an ethnic group for the purpose of public legal segregation. This provision was eventually removed from the text of the law. In the period of anti-Semitic legislation that dismantled the achievements of denominational emancipation of the liberal era, one of the efforts of Jewish communities was to develop survival strategies. The theorists of the Zionist movement, who were inherently critical of the processes of liberal emancipation and assimilation, proclaimed the necessity of a new emancipation based on an ethnic minority status in the shadow of the draft of Act IV. of 1939. The articles of József Junger, lawyer and vice-president of the Hungarian Zionist Federation, published in this period were primarily aimed at the legal and theoretical foundation of this new emancipation based on the ethnic minority status. József Junger believed that a new emancipation of Jews based on ethnic ground could be legitimized on the basis of the principles of justice and natural law.

Keywords: Anti-Jewish legislation, discrimination, Hungary, Jews, Zionism, ethnic minority, new emancipation, natural law

1. Bevezető

Magyarország országgyűlése az 1938 és 1944 közötti esztendőekben mintegy két tucat zsidóellenes törvényt fogadott el, illetve ezen törvények végrehajtása céljából rendeletek százait bocsátotta ki a kormányzat, amelyek összességében szisztematikusan rekesztették ki az ország izraelita vallású, illetve törvény erejénél fogva – „faji szempontból” – zsidónak minősített lakosságát a gazdasági-, társadalmi-, kulturális-, politikai- és közélet legkülönbözőbb területeiről.² A felekezeti alapú emancipáció vívmányait felszámoló antiszemita jogalkotás időszakában a zsidó közösségek egyik törekvése arra irányult, hogy túlélési stratégiákat dolgozzanak ki. A liberális emancipáció és asszimiláció folyamataival szemben eleve kritikus álláspontot képviselő, nemzeti alapon álló cionista mozgalom teoretikusai a Szentföld iránti kötelek erősítése, a társadalmi átrétegződés szükségessége, valamint a kivándorlás szorgalmazása mellett a kirekesztő törvények, különösen az

* ORCID ID: 0000-0003-0792-7864.

1 Ez a tanulmány a „Párhuzamok jogi kultúránk zsidó-keresztény és római jogi gyökerei között III.” című konferencián 2024. június 3-án Pécsen elhangzott előadás szerkesztett változata.

2 KARSAI, A magyarországi zsidótörvények és rendeletek 1285–1304.

1939. évi IV. törvénycikk néven ismert második zsidótörvény árnyékában a „népi” kiindulópontot alapul vevő ún. új emancipáció fontosságát hirdették meg. *Junger József* ügyvédnek, a Magyar Cionista Szövetség alelnökének az ebben az időszakban megjelent tanulmányai és publicisztikái is leginkább ennek a népi kisebbségi alapú új emancipációnak a jogi és elméleti megalapozására irányultak. Azok közé tartozott, akik pontosan érzékelték, hogy a kirekesztő törvények következtében a zsidóság új korszak elé érkezett, hiszen az emancipáció, amelyet korábban a zsidókérdés „perdöntő elintézésének” tartottak, csupán egy történelmi fejezetnek bizonyult. A zsidóságra váró teljesen új korszakban viszont a „régí princípiumokkal” és a „régí metódusainkkal” nem lehet előbbre jutni.³ *Junger József* amiatt is bírálta az emancipáció továtűnő korát, mert annak feltételül minden államban „hallgatóság vagy nyíltan a zsidó népesség feladását követelték.” A zsidók pedig az egyéni jogokért cserébe feláldozták népi mivoltukat.⁴

2. Életút

Junger József Siklóson született, ahol édesapja, *Junger Mózes* (1878–1944), a helyi izraelita hitközség rabbijaként működött. Édesanyja, *Grósz Aranka* (?–1944) a hitközség karitatív intézményeiben tevékenykedett. A *Junger* család 1921-ben Zalaegerszegre költözött, miután az édesapát az ottani izraelita hitközség rabbijává választották. *Junger József* az Állami Deák Ferenc Gimnáziumban folytatott középiskolai tanulmányait 1929-ben jeles érettségivel fejezte be. Ezt követően iratkozott be a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára. Négy évvel később, 1933-ban *summa cum laude* minősítéssel avatták jogtudományi doktorrá. Az egyetemi évek alatt nemzetközi magánjogi és magyar közjogi témákban meghirdetett pályatételre írt dolgozataival ért el helyezéseket⁵, ugyanakkor a *Pécsi Napló* című napilap rendszeresen közölte általában külpolitikai kérdéseket tárgyaló cikkeit. Emellett előadásokat tartott a Pécsi Izraelita Hitközség, valamint a Magyar Izraelita Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Egyesülete pécsi szervezetének rendezvényein. A kisebbségi kérdés iránti érdeklődését mutatja, hogy 1933-ban a romániai Lugoson megjelenő *Magyar Kisebbség* című folyóiratban publikálta a *Faluhelyi Ferenc* által a pécsi tudományegyetemen vezetett Nemzetközi Jogi Intézet közleményeként a „*Deák Ferenc és a nemzeti kisebbségek*” című tanulmányát. *Junger József* azonban nem tudományos, hanem ügyvédi pályára lépett: 1938. júniusában tette le az egyesített ügyvédi és bírói vizsgát, aminek alapján felvételt nyert a helyettes ügyvédek névjegyzékébe.⁶ A sikeres vizsga letétele után – 1938. augusztusában – a Dohány utcai zsinagógában kötött házasságot *Stern Mártával*.

Junger József életének utolsó szakasza összefonódott *Radnóti Miklós* tragikus sorsával, hiszen 1944 nyarán-kora őszen mindketten a szerbiai bori munkatáborokhoz tartozó *Lager Heidenau*-ban teljesítettek kiegészítő katonai munkaszolgálatot. A munkatáborban szoros szellemi barátság alakult ki a cionista meggyőződésű *Junger* és a római katolikus hitre térő *Radnóti* között, olyannyira, hogy a „*Nyolcadik Ecloga*” *Nahum* prófétája ihletőjét, illetve mintáját a sorstársait istápoló, számukra bibliai témákról előadásokat tartó *Junger József*-ben vélték felfedezni. Visszaemlékezéseiben *Andai Ferenc*, a munkaszolgálat keserveit túlélő sortárs a következőket írta *Junger* és *Radnóti* barátságáról.

3 JUNGER, Új korszak előtt 7.

4 JUNGER, A zsidó népesség problémái 7.

5 Lásd a *Zalamegyei Újság* 1932. május 24-i lapszámában olvasható tudósítást (3.) „*Zalaegerszegi jogász tudományos sikere*” címmel.

6 A Budapesti Ügyvédi Kamara 1944. április 14-én az 1210/1944 M. E. sz. rendelet alapján törölte *Junger József*-et a helyettes ügyvédek névjegyzékéből.

„A két férfi szellemi rokonsága kétségtelen. Mindketten szakadatlan lapozói a Bibliának, mindketten magyarok a szó legszebb értelmében, barátaik a fiatalok és a művészetek kedvelői. A Nyolcadik eclogát először augusztus végén halljuk. Amióta barakkunkban először hangzottak el Náhúm próféta hangjai, nem tudok szabadulni attól a gondolattól, hogy Junger József személye ihletést jelenthetett Radnótinak.” Andai Ferenc visszaemlékezései szerint Junger József népszerű volt a lágerben: „... nyelveket beszélő polihisztor, vallásfilozófus, jogtudós. Talmudi bölcsességgel tesz igazságot a vitázó felek között, pizslicsáré panaszokat orvosol, nyugtatja az ingerülteket.”⁸ Utóbb, a végsőkig kimerült Radnóti Miklóst 1944. novemberében a magyarországi Abda községben lőtték agyon, Junger József élete néhány hónappal később, a németországi buchenwaldi táborban ért véget. A Budapesti Központi Járásbíróság 1949. tavaszán nyilvánította holtnak.⁹

3. Irodalmi működés

Junger József írásai nemcsak a magyarországi zsidóság sorskérdéseit érintették, hiszen közreműködője volt az ifjú katolicizmus folyóirata, a *Korunk Szava* 1937-es választójogi ankétjának, továbbá rendszeresen jelentek meg kül- és belpolitikai elemzései *Bajcsy-Zsilinszky Endre* lapjában, a *Szabadságban*, de a szociáldemokrata *Népszava* olvasói is találkozhattak a nemzetiségi kérdés általános vonatkozásairól szóló cikkeivel.¹⁰

A magyarországi zsidóság népi kisebbségi státuszát, illetve emancipációját felvető írásai a zsidók közéleti és gazdasági korlátozásáról szóló 1939. évi IV. törvénycikk elfogadását követően jelentek meg. De vajon mi lehetett az oka ennek az időzítésnek? Feltehetően az, hogy a második zsidótörvény tervezete a közjogi elkülönítés jegyében meg akarta változtatni a zsidóság közjogi státuszát. A törvényjavaslat ugyanis a tradicionális felekezeti jogállás helyett népcsoporttá – etnikai kisebbséggé – kívánta nyilvánítani a magyarországi zsidóságot, egyúttal a zsidóság elkülönült országgyűlési képviselőtét is indítványozta. A népcsoporttá nyilvánítás mögött húzódó lehetséges kormányzati szándékokra a törvényjavaslat indokolása mutatott rá. Ezek szerint egyre szélesebb körben vált elfogadottá az a nézet, miszerint a zsidóság sajátos, minden néptől élesen elkülönülő népcsoportot alkot Magyarországon. „Származásbeli különbségei és területi szétszórtsága ellenére évezredek óta élettani és lelki elkülönültségben él. Elkülönülése következtében faji, élettani, lelki, szellemi és érzelmi egység.”¹¹ Az egyedinek tekintett zsidó tulajdonságok viszont „a más népekkel való keveredés” következtében sem változtak meg.¹² Az indokolás arra is hivatkozott, hogy a jogalkotó a faji közösségnek tekintett zsidóság fogalmát tágabban értelmezte az izraelita felekezethez tartozók körénél.¹³ A törvényjavaslat a „közjogi elkülönítés” jegyében ugyanakkor azt is kilátásba helyezte, hogy az országgyűlési választások során a zsidók külön országos lajstrom alapján fogják megválasztani képviselőiket.¹⁴ A zsidó listán megválasztható képviselők maximális

7 ANDAI, Randevú Heidenauban 22.

8 ANDAI, Mint tanu szólni 32.

9 *Magyar Közlöny* 1949. április 21. 4.

10 Cikkeit több esetben *Juhász-Junger József* néven jegyezte.

11 702. szám. Törvényjavaslat a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról 304.

12 702. szám. Törvényjavaslat a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról 304.

13 702. szám. Törvényjavaslat a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról 308–309.

14 702. szám. Törvényjavaslat a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról 311.

száma a törvényjavaslat szerint a képviselőház tagjainak hat százalékát érthette el.¹⁵ A hat százalék a zsidók akkori országos arányszámával egyezett meg. Az indokolás szerint ez a megoldás nem zárja ugyan ki a zsidóságot a választójog gyakorlásából, ellenben azt biztosítja, hogy a zsidóság sajátos szempontjai ne zavarják meg a nemzeti érdekek kinyilvánítását.¹⁶ Amennyiben azt vesszük figyelembe, hogy az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1938. évi XIX. törvénycikk rendelkezései 260 főben állapították meg a képviselőház létszámát, ez annyit jelentett volna, hogy a választások során felállítandó zsidó lajstromról akár 15-16 zsidó képviselő is bekerülhetett volna a képviselőházba.

A zsidóság népcsoporttá nyilvánításának lehetősége magát a kormánypártot is megosztotta. A minisztertanács 1939. január 10-i ülésén *Keresztes-Fischer Ferenc* belügyminiszter amellett érvelt, hogy a zsidóság népcsoporttá nyilvánítását már csak amiatt sem lehet támogatni, mert idővel a magyarországi szlovák és német kisebbségek is követelni fogják, hogy hasonló közjogi megoldás alapján biztosítsanak számukra országgyűlési képviseletet.¹⁷ *Teleki Pál*, vallás- és közoktatásügyi miniszter pedig arra mutatott rá, hogy a képviselőházba a zsidó lajstromról bekerülő kiváló tehetségű zsidó képviselők felszólalásaikkal fogják befolyásolni a közvéleményt, aminek következtében sok „*keresztény képviselő*” is a hatásuk alá kerülhet. Amennyiben pedig a kormány nem rendelkezik többséggel a képviselőházban, a zsidó képviselők akár „*döntő szerephez is juthatnak*”.¹⁸

A törvényjavaslat képviselőházi bizottsági vitája során végül elvetették azt a lehetőséget, hogy a zsidóságot népcsoporttá nyilvánítsák, egyúttal az országgyűlési választások során külön listát állítsanak fel számukra, egyúttal jelentékeny mértékben szűkítették az országgyűlési választójoggal rendelkező zsidók körét, aminek következtében utóbb mintegy százezren veszítették el választójogukat.¹⁹ A zsidóságot közjogi értelemben tehát nem nyilvánították népcsoportnak, miközben politikai jogaikat sikerült tovább csorbítani. Az 1939. évi IV. törvénycikk indokolása viszont továbbra is tartalmazta azt a fordulatot, bár ennek normatív hatása egyáltalán nem volt, hogy a zsidóság sajátos népcsoportot alkot Magyarországon.

Az indokolás zsidó népcsoportra vonatkozó fordulata viszont *Junger József* számára megfelelő volt arra, hogy „*Jogi szempontok az új emancipációhoz*” címen 1942-ben megjelent tanulmányában érvként – ha nem is a legerősebbként – hivatkozzon rá.²⁰ Véleménye szerint ugyanis a magyarországi zsidótörvények elvben népi alapon álltak. A törvényjavaslat indokolásának az a felismerése, miszerint a zsidóság nép – az indokolás a népcsoport kifejezést használta – „*kétségtelenül megfelel az igazságnak*”.²¹ A jogalkotásnak azonban nemcsak az igazságot, hanem az igazságosságot is szem előtt kell tartania. Azok az elvek pedig – fűzte tovább *Junger József* a gondolatmenetet –, „*amelyek az igazságosság eszméjét a joghoz közvetítik, a jognak tértől és időtől, konkrét megvalósulástól függetlenül érvényes elvei, melyeket a különböző korokban természetjognak hívtak*.”²² A természetjog

15 702. szám. Törvényjavaslat a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról 312.

16 702. szám. Törvényjavaslat a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról 311–312.

17 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára K. 27. A minisztertanács 1939. január 10-i ülésének jegyzőkönyve.

18 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára K. 27. A minisztertanács 1939. január 10-i ülésének jegyzőkönyve.

19 A bizottsági vitákhoz lásd: K. FARKAS, Parlamenti bizottsági viták a második zsidótörvény tervezete kapcsán I-II. rész 69–86., 18–37.

20 JUNGER, *Jogi szempontok az új emancipációhoz* 97–108.

21 JUNGER, *Jogi szempontok az új emancipációhoz* 105.

22 JUNGER, *Jogi szempontok az új emancipációhoz* 105.

ugyanis az igazságosságnak megfelelő, a rendezésre vonatkozó elvi szabályokat tartalmazza. Junger álláspontja szerint a „*kisebbségi helyzet viszonylatainak*” is megvoltak a magától értetődően sajátos természetjogi elvei, amelyek az igazságosság követelményét közvetítik ezekre a viszonylatokra. Ezek az elvek azonban nem érvényesültek a zsidótörvények során. A természetjogi elvekből ugyanis mindenekelőtt az következik, hogy egyetlen kisebbségi csoporthoz tartozó állampolgár sem lehet „*másod-, vagy harmadosztályú állampolgár*”, hiszen az életfenntartással összefüggő alapjogok, miként az egyenjogúság, valamint az emberi méltóság a kisebbséghez tartozókat is megilleti.²³ Úgy vélte továbbá, hogy a természetjognak ezen követelményei a „*tiszta magyar szellemmel*” is összhangban állnak, amint azt a Szent István király Imre herceghez intézett *Intelmeiből* vett latin nyelvű idézettel is alá kívánta támasztani: „*memoria retinens semper, quod omnes homines unius sunt conditionis*” („*megemlékezőn szüntelen, hogy minden ember azon egy állapotban legyen*”), bár ez az intellem eredendően nem az összlakosság, hanem a főemberek és országnagyok méltó tisztességére hívta fel a figyelmet.²⁴

Junger szerint a 19. században azzal az érveléssel támasztották alá Magyarországon a zsidó emancipációt, hogy a zsidóság népi közösségként megszűnt létezni, hiszen etnográfiai értelemben a zsidók „*a többségi nép tagjaivá váltak*”.²⁵ Ezzel a felfogással szemben viszont magától értetődőnek tekintette azt is, hogy amikor a korszellem megváltozásával – azaz saját korában – „*az állampolgárság és a nemzettség azonosságát tanító elmélet fikció mivolta nyilvánvalóvá vált*”, az emancipáció 19. századi alapjai összeroppantak.²⁶ Mindebből azt a következtetést vonta le, hogy – követve az igazságosságból levezetett természetjogi elvek útmutatását – „*a zsidóság emancipációját a népközösség emancipációjává*” kell továbbfejleszteni.²⁷ Az egyéni jogok biztosítása mellett a természetjog elveinek megfelelően a kívánatos „*új emancipációhoz*” hozzá kell tartoznia az „*új zsidó népi szervezet*” kiépítésének is, amely minden zsidót magába foglal hitárnyalatra tekintet nélkül.²⁸ Azaz ebben a két világháború közötti baltikumi államokban működő *kultúraautonómia*²⁹ mintája nyomán kialakítandó népi szervezetben egyaránt helyet kapnának az ortodox, a neológ, valamint a status quo ante alapon álló zsidóság képviselői. Feltűnő ugyanakkor, hogy a konvertitákat, valamint mindazokat a nem izraelita vallásúakat, akik kizárólag a kirekesztő törvények rendelkezései miatt „faji” értelemben minősültek zsidónak, Junger József nem tekintette az új népi zsidó szervezethez tartozóknak.

A kultúraautonómiához való jogot Junger József a természetjogból vezette le, hiszen minden népnek megvan a joga ahhoz, hogy a maga népi egyéniségét megvédje, ami kisebbségi nép esetében a leghatékonyabban a saját népi kultúra fenntartásán és erősítésén keresztül valósulhat meg. Végezetül úgy vélte, hogy a zsidóság népi alapon történő megszervezése nem összeegyeztethetetlen a hazafisággal, hiszen a zsidóság népi alapra helyezkedése nem más, mint a szentistváni gondolat megértése, amely „*a magyar birodalmat a magyarság mellé odaálló, de sajátosságait megőrző népek együttműködésére építi fel*”.³⁰

23 JUNGER, Jogi szempontok az új emancipációhoz 106.

24 JUNGER, Jogi szempontok az új emancipációhoz 106.

25 JUNGER, Jogi szempontok az új emancipációhoz 106.

26 JUNGER, Jogi szempontok az új emancipációhoz 106.

27 JUNGER, Jogi szempontok az új emancipációhoz 106.

28 JUNGER, Jogi szempontok az új emancipációhoz 107.

29 A baltikumi államokban működő kultúraautonómiához lásd: Kurdi, Nacionalizmus a kelet-európai zsidó diaszpórában 70–81.

30 JUNGER, Jogi szempontok az új emancipációhoz 108.

Tanulmányát *Rudolf Jhering* „*Küzdelem a jogért*” című művéből kölcsönzött gondolattal zárta, miszerint az a nép tekintendő igazán szerencsésnek, amelyik nem könnyen, hanem nehéz küzdelem után jutott el a maga jogaihoz, mert e küzdelem során úgy fonódott össze a saját jo- gaival, hogy azokat többé már nem lehet elválasztani tőle.³¹

További publicisztikai műveiben *Junger József* arra törekedett, hogy a kisebbségi létformá- ról, valamint a magyarság és zsidóság megváltozott viszonyáról, továbbá a zsidó népi politikáról vallott nézeteit az olvasóközönséggel megismertesse.

A kisebbségi létforma dilemmáit áttekintő írásában *Dékány Istvánnak*, a korszak ismert társadalomtudósának álláspontjával egyetértésben a kisebbségi lét lehetséges pozitívumaira – miként a belső lelki reformra, az erkölcsi felemelkedésre, valamint a szociális szolidaritás me- gerősödésére – kívánta a figyelmet felhívni.³² A kisebbségi sorsot vállaló közösségekben ugyanis háttérbe szorúlnak az osztályellentétek, egyúttal azok a szempontok dominálnak, amelyek ösz- szekötik a közösséghez tartozókat. Rámutatott arra, hogy kisebbségi helyzetben élő közösségben a jogérzés is kifinomul, hiszen a jog jelenti a kisebbségi lét fundamentumát. Ám a kisebbségi létforma legnagyobb értékének a humanizmus hirdetését, valamint az emberi méltóság gondola- tának képviselőtét tekintette. *Martin Bubernek*, a 20. századi zsidó filozófiai gondolkodás egyik meghatározó képviselőjének a gondolatát átvéve vallotta, hogy a zsidóság számára elérkezett a cselekvésre kötelező „*bibliai humanizmus*” korszaka.³³

A hazai cionista gondolkodókkal egyetértésben *Junger József* arra a felvetésre is választ keresett, hogy milyen viszonyt kell kialakítania a békés egymás mellett élés érdekében a magyarságnak és a népi kisebbségi létformára áttérő zsidóságnak. A magyarság és zsidóság viszonyának alakulását történeti perspektívában szemlélő cionista teoretikus úgy vélte, hogy a két nép viszonyának az elmergesedéséhez a „*torz asszimiláció*” sokban járult hozzá, amely elhomályosította a két nép közti határvonalat, és a „*jó magyarság*” kritériumaként „*a zsidó népiség megtagadását*” kívánta meg.³⁴ Ehhez arra is szükség volt, hogy a kiegyezés korában a magyar politikai elit a nyugati nemzetszemlélet átvételével a nemzeti egység mellett a népi egység megteremtésére is törekedjen. Korábban a magyar nemzetszemlélet nem kívánta meg a magyar politikai közösségbe történő bekapcsolódás során a népi különállás feladását. A nyelvében teljesen elmagyarosodó zsidóság mindazonáltal azt hitte, hogy ezzel az asszimiláció folyamata teljesen befejeződött. „*Az uralkodó nemzet tagjának tekintette magát s népi különállását végleg megszüntetnek tekin- tette.*”³⁵ A zsidók pedig az uralkodó nemzet tagjaként olyan szerepek és pozíciók betöltését igényelték, amelyeket nyilván nem igényeltek volna, „*ha meglett volna a mag(uk) sajátos népi tudat(a) és kisebbségi léthelyzet(ük) felismerése.*”³⁶ Végző soron ez a magatartás vezetett el a zsidótörvényekig. A két nép közti viszony megjavítása – *Junger József* némiképp egyoldalú felfogása szerint – csakis úgy történhet meg, ha a zsidóság a népi azonosság fikciójával szakítva ismételten visszatér a természetes alaphoz, azaz „*két, egy hazában élő nép szövetségéhez.*”³⁷ Ebben a konstrukcióban a zsidóság, mint népi kisebbség áll a magyarság mellé, „*vállalva az ebből eredő helyzet minden kötelezettségét, de megemelve igényét a kisebbségi jogokra is.*”³⁸

31 JUNGER, Jogi szempontok az új emancipációhoz 108.

32 JUNGER, A kisebbségi lét problematikája 68.

33 JUNGER, A kisebbségi lét problematikája 68.

34 JUNGER, Magyarság és zsidóság 132.

35 JUNGER, Magyarság és zsidóság 132.

36 JUNGER, Magyarság és zsidóság 132.

37 JUNGER, Magyarság és zsidóság 132.

38 JUNGER, Magyarság és zsidóság 132.

Junger József az a kérdés is foglalkoztatta, hogy miként kell kialakítani a zsidó népi politikát Magyarországon.³⁹ Úgy vélte, hogy a „*bivatalos zsidóság*” – vagyis a felekezeti alapon megszervezett zsidóság – képviselői nem mérték fel a helyzet súlyosságát, elvesztették realitásérzőküket, hiszen az adott nehéz helyzetre egy előbb-utóbb jóra forduló epizódként tekintettek. „*Nem veszik észre, hogy a mai életkörülményeink összessége nem egy kisiklás a 'helyes' történelmi fejlődés vágányáról, hanem egy teljesen befejezett korszak lezárulása s egy gyökeresen új fejlődés kiindulópontja, melynek útjai igen messze vehetnek a múlt egyéni emancipációs és asszimilációs idilljétől.*”⁴⁰ A jobb zsidó jövő egyetlen zálogát *Junger József* a reálisan látó és gondolkodó fiatalokban látta, akik felismerték, hogy zsidó fiatalnak lenni „*történelmi missziót jelent*”, hiszen a sors az ifjúság számára nem valaminek a folytatását, hanem valami egészen újnak a megkezdését, az előlről kezdését rendelte el.⁴¹ *Junger* véleménye szerint a zsidó népi politika sorsa – a zsidóság megmentésének egyetlen újaként – attól függ, hogy mennyiben fog felsorakozni mögötte a zsidó fiatalság. Kedvező előjelként értékelte a javarészt fizikai munkásként dolgozó cionista ifjúság eltökéltségét, akik osztályhelyzetüknél fogva a legalkalmasabbak arra, hogy „*a generációs problémát szociális problémává*” átalakítva a zsidóság eszmei tartalmának szociális vonatkozásait állítsák a belső megújódás középpontjába.⁴²

4. Összegzés

A nemzeti alapon álló cionista gondolkodók eleve kritikusan viszonyultak az egyéni és felekezeti emancipációt biztosító liberalizmushoz és a zsidóság népi karakterét megszüntető nyelvi és kulturális asszimilációhoz. A kirekesztő törvények korában úgy ítélték meg, hogy a zsidóság számára a diaszpórában történő túlélés egyik lehetséges útját a népi kisebbségi alapú új emancipáció jelentheti. Meggyőződéses cionistaként *Junger József* is ehhez a lehetőséghez keresett jogi érveket. Az elérendő célt abban látta, hogy az igazságosságból levezetett természetjogi elvek alapján „*a zsidóság emancipációját a népközösség emancipációjává*” fejlesszék tovább. A cionista teoretikusok láthatóan megpróbáltak az antiszemita törvények következtében előállt közjogi és magánjogi hátrányokból közjogi előnyt kovácsolni. Ez azonban reménytelen vállalkozásnak tűnt, hiszen a magyar kormánynak egyáltalán nem állt szándékában semmiféle új elméleti megalapozású emancipáció biztosítása a társadalom peremterületeire szorított zsidóság számára.

39 JUNGER, A magyar zsidóság és a zsidó népi politika 161–162.

40 JUNGER, A magyar zsidóság és a zsidó népi politika 161.

41 JUNGER, A magyar zsidóság és a zsidó népi politika 162.

42 JUNGER, A magyar zsidóság és a zsidó népi politika 162.

Felhasznált irodalom és források

702. szám. Törvényjavaslat a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról. Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának Irományai. XII. kötet. Budapest 1939
- ANDAI Ferenc: Mint tanu szólni. Bori történet. Budapest 2003
- ANDAI Ferenc: Randevű Heidenauban. Múlt és Jövő 2009/4. sz. 22.
- JUNGER József: A kisebbségi lét problematikája. Múlt és Jövő 1941/május 68.
- JUNGER József: A magyar zsidóság és a zsidó népi politika. Múlt és Jövő 1941/november 161–162.
- Junger József: A zsidó népiség problémái. Budapest 1941
- JUNGER József: Jogi szempontok az új emancipációhoz. In: MARTON Ernő – KASZTNER Rezső – RÓTH Szigfried – JUNGER József (szerk.): Az emancipáció múltja és jövője. Kolozsvár 1942, 97–108.
- JUNGER József: Magyarság és zsidóság. Múlt és Jövő 1941/szeptember 132.
- JUNGER József: Új korszak előtt. Magyar Zsidók lapja 1939. április 27. sz. 7.
- K. FARKAS Claudia: Parlamenti bizottsági viták a második zsidótörvény tervezete kapcsán. I-II. rész. Holocaust Füzetek 2002/15. sz. 69–86., Holocaust Füzetek 2002/16. sz. 18–37.
- KARSAI László: A magyarországi zsidótörvények és rendeletek 1920–1944. Századok 2004/6. sz. 1285–1304.
- KURDI Krisztina: Nacionalizmus a kelet-európai zsidó diaszpórában. Múlt és Jövő 2015/3. sz. 70–81.
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára K. 27. A minisztertanács 1939. január 10-i ülésének jegyzőkönyve
- Zalaegerszegi jogász tudományos sikere. Zalamegyei Újság 1932. május 24. 3.